

مترجمان کتاب‌های پزشکی

کتاب عیون الأنباء فی طبقات الأطباء، ابن ابی اصیبه، موفق‌الدین ابوالعباس احمد فرزند قاسم فرزند خلیفه
فرزند یونس سعدی خزرچی، پژوهش و برگردان محمد ابراهیم ذاکر، چ. انجمن گیاه‌درمانی، انتشارات زعیم،

تهران، ۱۳۹۳ خ، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱

دکتر محمد ابراهیم ذاکر

دندان‌پزشک و پژوهشگر تاریخ پزشکی

۱ مترجمان کتاب‌های پزشکی
۱ بخش نهم
۱ گروه پزشکان مترجم
۱ جور جیس [جور جس]
۱ حنین فرزند اسحاق (۱۹۴ - ۲۶۴ق)
۱ اسحاق فرزند حنین (۵: ۲۹۸ق)
۲ حبیش اعسم
۲ عیسی فرزند یحیی فرزند ابراهیم
۲ قسطا فرزند لوقا بعلبکی (۵: پیرامون ۲۹۹ق)
۲ ایوب ابرش
۲ ماسر جیس
۲ عیسی فرزند ماسر جیس
۳ شهدی کرخی
۳ ابن شهدی کرخی
۳ حجاج فرزند مطر
۳ زروبا فرزند مانحوه ناعمی حمصی
۳ هلال فرزند ابو هلال حمصی
۴ فثیون ترجمان
۴ ابونصر فرزند ناری فرزند ایوب
۴ بسیل مطران

ذکر
دکتر محمد ابراهیم

٤	اصطفن فرزند بسیل
٤	موسی فرزند خالد ترجمان
٤	اسطاث
٤	حیرون فرزند رابطه
٤	تدرس سنقل
٥	سر جیس رأسی
٥	ایوب رهاوی
٥	یوسف ناقل
٥	ابراهیم فرزند صلت
٥	ثابت ناقل
٥	ابویوسف کاتب
٦	یوحنا فرزند بختیشوع
٦	بطریق
٦	یحیی فرزند بطریق
٦	قیضا رهاوی
٦	منصور فرزند باناس
٦	عبدیشوع فرزند بهریز
٧	ابوعثمان سعید فرزند یعقوب دمشقی
٧	ابواسحاق ابراهیم فرزند بکس
٧	ابوالحسن علی فرزند ابراهیم فرزند بکس
٨	پشتیبانان مالی مترجمان
٨	پیشکش کردن کتاب‌های ترجمه شده از سوی مترجم به کسانی جز خلیفگان و امیران

ذکر
دکتر محمد ابراهیم

۸ شیرشوع فرزند قطرب
۸ محمد فرزند موسی منجم
۸ ابن منجم علی فرزند یحیی
۸ تادرس اسقف
۹ محمد فرزند موسی عبدالملک
۹ عیسی فرزند یونس کاتب حاسب
۹ علی فیوم
۹ ابن مدبر کاتب احمد فرزند محمد
۹ ابراهیم محمد فرزند موسی کاتب
۹ عبدالله فرزند اسحاق
۹ محمد فرزند عبدالملک زیات
۱۱ کتاب نامه
۱۱ نمایه کتاب و مقاله

ذکر
دکتر محمد ابراهیم

مترجمان کتاب‌های پزشکی

۱

مترجمان کتاب‌های پزشکی

گروه پزشکان مترجم کتاب‌های پزشکی و جز آن، از زبان یونانی به تازی و نام کسانی که کتاب‌ها برایشان برگردانده شد

مترجمان کتاب‌های پزشکی، کتاب عیون الأنباء في طبقات الأطباء، ابن‌ابی‌اصیبعه، موفق‌الدین ابوالعباس احمد فرزند قاسم فرزند خلیفه فرزند یونس سعدی خزر جی، پژوهش و برگردان محمد ابراهیم ذاکر، چ. انجمن گیاه‌درمانی، انتشارات زعیم، تهران، ۱۳۹۳ خ، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱

بخش نهم

گروه پزشکان مترجم

جورجیس [جورجس]

او نخستین کسی است که به خواست منصور عباسی (د: ۱۵۸ ق) به ترجمه کتاب‌های به عربی پرداخت. منصور به او بسیار نیکی می‌کرد. زندگی‌نامه جورجیس را پیش از این گزاره نمودم.

حنین فرزند اسحاق (۱۹۴ - ۲۶۴ ق)

حنین به چهار زبان زنده و مرده چیره بود، مانند: عربی و پارسی و سریانی و یونانی. همه برگردان‌های او بسیار نازک‌بینانه و خوب بود.

اسحاق فرزند حنین (د: ۲۹۸ ق)

اسحاق فرزند حنین آشنا به زبان‌هایی بود که پدرش در شناخت آن‌ها ورزیده بود. او در ترجمه به پای پدر می‌رسید. اسحاق بسیار خوش‌گو و رسانویس بود، ولی حنین بیش از او ترجمه و برگردان دارد. زندگی‌نامه اسحاق و پدرش پیش از این بازگو شد.

ذاکر
دکتر محمد ابراهیم

حبیش اعسم

حبیش خواهرزادهٔ حنین فرزند اسحاق و شاگرد او است. برگردانندهٔ بسیار خوبی بود و به پای حنین و اسحاق می‌رسید. زندگی‌نامه‌اش پیش از این بازگو شد.

عیسی فرزند یحیی فرزند ابراهیم

عیسی نیز شاگرد حنین فرزند اسحاق (د: ۲۶۴ق) و فرزانه مردی بود. حنین او را بسیار می‌ستود و از کار ترجمه و برگردانش خوشنود بود. او در کار ترجمه روش حنین را دنبال می‌کرد.

قسطا فرزند لوقا بعلبکی (د: پیرامون ۲۹۹ق)

قسطا فرزانه‌ای در دانش حکمت و جز آن و مترجمی بسیار آگاه به زبان‌های گوناگون بود. گزارهٔ زندگی‌اش به خواست خدا، پس از این خواهد آمد.

ایوب ابرش

ایوب با آوازهٔ ابرش در کار ترجمه میانه بود و کتاب‌های ترجمه شده‌اش کم است. ترجمه‌های پایانی عمرش با برگردان‌های حنین برابری می‌کرد.

ماسرجیس

ماسرجیس از زبان سریانی به عربی ترجمه می‌کرد و در دانش پزشکی به نام بود.

او راست:

- کتاب قوی الأطعمة و منافعها و مضارها؛
- کتاب قوی العقاقیر و منافعها و مضارها.

عیسی فرزند ماسرجیس

عیسی همانند پدرش بود.

دکتر محمد ابراهیم
ذکر

او راست:

- کتاب الألوان؛

- کتاب الروائح و الطعوم؛

شهدی کرخی

وی از مردم کرخ بود و توان میانه‌ای در ترجمه داشت.

ابن شهدی کرخی

ابن شهدی در کار ترجمه همانند پدرش بود، ولی کارهای پایان عمرش بر ترجمه پدر برتری پیدا کرد. ارزش همه ترجمه‌های او در اندازه میانی بود.

برگردان‌های او از سریانی به تازی بود.

یکی از ترجمه‌هایش، برگردان کتاب الأجنه لأبقراط نوشته بقراط حکیم است.

حجاج فرزند مطر

حجاج برای مأمون ترجمه می‌کرد.

یکی از ترجمه‌های او برگردان کتاب اقلیدس بود که پس از او ثابت فرزند قره حرانی و ابن ناعمه، عبدالملک فرزند عبدالله حمصی ناعمی، آن را ویرایش کردند.

ترجمه‌های او در اندازه میانه به سوی خوبی است.

زروبا فرزند مانحوه ناعمی حمصی

زروبا از مترجمانی است که ترجمه‌هایش در اندازه پایین است و به مرتبت حجاج نمی‌رسد.

هلال فرزند ابو هلال حمصی

هلال ترجمه‌های درست داشت، ولی فصاحت و بلاغت در نوشتن نداشت.

دکتر محمد ابراهیم ذاکر

مترجمان کتاب‌های پزشکی

۴

فثیون ترجمان

ترجمه‌های او را دیده‌ام. نادرستی اعرابی و واژه‌ای بسیار داشت. او هیچ به زبان و ادبیات عربی آشنا نبود.

ابونصر فرزند ناری فرزند ایوب

وی ترجمه کمی دارد که نسبت دیگر مترجمان، کتاب‌هایش کم‌شمارند.

بسپیل مطران

بسپیل کتاب‌هایی بسیار ترجمه کرد و ترجمه‌هایش به خوبی نزدیک‌تر است.

اصطفن فرزند بسپیل

اصطفن در کار ترجمه هم‌تراز حنین فرزند اسحاق بود، جز این که حنین رسانویس‌تر و زیباتر می‌نوشت.

موسی فرزند خالد ترجمان

ترجمه‌هایی بسیار از او دیده‌ام، مانند کتاب‌های شانزده‌گانه جالینوس و جز آن. کار ترجمه او به پای حنین نمی‌رسید که هیچ، نزدیک به آن نیز نبود.

اسطاث

اسطاث از گروه مترجمان در اندازه میانه بود.

حیرون فرزند رابطه

کار ترجمه حیرون آوازه‌ای در خوبی نداشت.

تدرس سنقل

ترجمه‌هایی از کتاب‌های حکمت از او دیده‌ام که بد نبودند.

ذکر
دکتر محمد ابراهیم

سرجیس رأسی

سرجیس راس عینی^۱ از مردم رأس عین بود. کتاب‌هایی بسیار ترجمه کرد، ولی ترجمه‌هایش در مرتبت میانه بودند. همواره چنین ترجمه‌های او را ویرایش می‌کرد و آن چه را که حنین ویرایش کرده، خوب‌اند، ولی بقیه آن‌ها میانه در ترجمه هستند.

ایوب رهاوی

ایوب رهاوی، ایوب ابرش نیست که پیش از این یاد شد.

وی مترجم خوبی بود و به زبان‌های گوناگون آشنایی خوبی داشت، جز این که زبان سریانی را از عربی بهتر می‌دانست.

یوسف ناقل

ابویعقوب یوسف فرزند عیسی درمانگر و مترجم بود و او را به ناعس می‌شناختند.

او شاگرد عیسی فرزند صهاربخت و از مردم خوزستان بود و سخن‌گویی سکتهداری داشت [آشنایی بسنده به زبان عربی نداشت].

ترجمه‌هایش خیلی خوب نیستند.

ابراهیم فرزند صلت

ترجمه‌های او در اندازه میانه بود و پیرو و هم‌مرتب سرجیس رأسی بود.

ثابت ناقل

ترجمه‌های او نیز در اندازه میانه بود، ولی از ابراهیم فرزند صلت برتر بود. ترجمه‌هایش کم‌اند.

یکی از ترجمه‌هایش کتاب الکی‌موسین لجالینوس نوشته جالینوس است.

ابویوسف کاتب

ترجمه‌های او نیز در اندازه میانه بود. او چندین کتاب از بقراط را ترجمه کرد.

^۱ راس عین: شهری بزرگ در سرزمین جزیره میان حران و نصیبین و دنیسر در بخش شمالی میان‌رودان است (معجم البلدان، ج ۳، ۱۴).

دکتر محمد ابراهیم ذاکر

یوحنا فرزند بختیشوع

وی کتاب‌هایی بسیار به زبان سریانی ترجمه کرد، ولی ترجمه به زبان عربی از او هیچ یاد نشده است.

بطریق

بطریق در روزگار منصور عباسی می‌زیست. منصور عباسی به او دستور داد، بسیاری از کتاب‌های پیشینیان را ترجمه کند. او بسیار ترجمه دارد که همگی آن‌های در اندازه خوب هستند، ولی هم‌تراز ترجمه‌های حنین فرزند اسحاق نیستند. من [ابن ابی‌اصیبه] ترجمه کتاب‌هایی بسیاری از کتاب‌های بقراط و جالینوس از او دیده‌ام.

یحیی فرزند بطریق

ابن بطریق از نزدیکان حسن فرزند سهل^۱ بود.

او زبان عربی و یونانی را خوب نمی‌دانست، ولی زبان لاتین که اکنون به زبان رومی شناخته می‌شود را به خوبی می‌دانست و نگارش آن را نیز خوب بلد بود. این زبان لاتین حرف‌های پیوسته به هم ندارد نه مانند زبان یونانی که جدا هستند.

قیضا رهاوی

هر گاه کار حنین زیاد و زمان او کم بود، از قیضا کمک می‌گرفت، ولی حنین ترجمه‌های او را ویرایش می‌کرد.

منصور فرزند باناس

او در ترجمه هم‌مرتب قیضای رهاوی بود، جز این که زبان سریانی را بسیار بهتر از عربی بلد بود.

عبدیشوع فرزند بهریز

عبدیشوع مطران موصل و دوست جبرئیل فرزند بختیشوع و مترجم او بود.

^۱ حسن فرزند سهل از فرمانروایان مامون بود. او دوست‌دار دانش و دانشمندان و ادیبان و سرایندگان بود. دخترش را به همسری مامون داد. او

به سال ۲۳۵ ق / ۸۵۰ م درگذشت.

ابوعثمان سعید فرزند یعقوب دمشقی

او یکی از مترجمان خوب و از نزدیکان علی فرزند عیسی^۱ به شمار می‌آمد.

ابواسحاق ابراهیم فرزند بکس

ابن بکس پزشکی پرآوازه بود و ترجمه‌هایی بسیار به زبان عربی دارد. ترجمه‌هایش خوب‌اند.

ابوالحسن علی فرزند ابراهیم فرزند بکس

او نیز پزشکی بلندآوازه بود و در کار ترجمه هم‌تراز پدرش بود.

مترجمان کتاب‌های پزشکی

ذکر
دکتر محمد ابراهیم

^۱ علی فرزند عیسی یاد او پیش از این گذشت. او چشم‌پزشک و از شاگردان حنین بود.

پشتیبانان مالی مترجمان

پیشکش کردن کتاب‌های ترجمه‌شده از سوی مترجم به کسانی جز خلیفگان و امیران

شیرشوع فرزند قطرب

شیرشوع از مردم گندی‌شاپور بود. او پیوسته به گروه مترجمان هم‌روزگار خود نیکی می‌کرد و پیشکش می‌داد و تا جایی که پول داشت به ایشان ارایه می‌کرد تا بتواند کتابی برای ترجمه کردن از ایشان به دست آورد.

او زبان سریانی بیشتر از عربی می‌خواست و آن را برتر می‌شمرد.

او یکی از خوزیان [پیش از این گزارشی از آن داده شد] به شمار می‌آمد.

محمد فرزند موسی منجم

وی یکی از فرزندان موسی فرزند شاکر است که همگی ایشان در دانش حساب بلندآوازه‌اند و همگان فرزانه و دانشمند و دارای کتاب‌هایی در دانش ریاضی‌اند.

محمد حنین فرزند اسحاق را بسیار گرامی می‌داشت و نیکی فراوان به او می‌کرد.

حنین کتاب‌هایی بسیار در زمینه دانش پزشکی برای او ترجمه کرد.

ابن منجم علی فرزند یحیی

علی فرزند یحیی با آوازه ابن منجم از منشیان مأمون و نزدیکان و هم‌نشینان او بود.

او فرزانه‌ای بود که به دانش پزشکی گرایش پیدا کرد. از این رو، کتاب‌های پزشکی بسیاری را برایش ترجمه کردند.

ثادرس اسقف

ثادرس اسقف بود که در کوی کرخ بغداد می‌زیست.

او در گردآوری کتاب بسیار آزمند بود و مترجمان دلخواه او بودند. از این رو، کتاب‌هایی بسیار از آن‌ها به دست آورد.

گروهی از پزشکان ترس‌آیین کتاب‌هایی ارزشمند برایش نوشتند و به نام او کردند.

دکتر محمد ابراهیم ذاکر

مترجمان کتاب‌های پزشکی

۹

محمد فرزند موسی عبدالملک

او اندیشمندی فرزانه بود و کتاب‌هایی را کوتاه‌نویسی کرد.

او بخش‌های خوب و بد کتاب‌ها را نشانه‌گذاری می‌کرد.

بسیاری از مترجمان کتاب‌های پزشکی ترجمه شده خود را به نام و پیشکش او کردند.

عیسی فرزند یونس کاتب حاسب

عیسی فرزانه مردی از عراق بود و در گردآوری کتاب‌های پیشینیان و یونانیان توجه‌ای ویژه داشت.

علی فیوم

علی با آوازه فیوم به جهت فرمانروایی شهری به نام فیوم بدین آوازه شناخته شد.

بسیاری از مترجمان از کمک‌های او بهره‌مند می‌شدند و از فرزانش سود می‌بردند.

ابن مدبر کاتب احمد فرزند محمد

بسیاری از مترجمان از سرمایه و پیشکش‌های احمد فرزند محمد با آوازه ابن مدبر کاتب بهره می‌بردند.

ابراهیم محمد فرزند موسی کاتب

ابراهیم در ترجمه کتاب‌های یونانی به عربی بسیار پافشاری داشت.

او اندیشمندی فرزانه بود که دانشمندان و فرزانش را به ویژه مترجمان را به گرد خود جمع می‌کرد.

عبدالله فرزند اسحاق

عبدالله فرزند اسحاق نیز در ترجمه کتاب‌ها و گردآوری آن‌ها آزمند بود.

محمد فرزند عبدالملک زیات

او ماهیانه نزدیک به دو هزار دینار بابت کار مترجمان و رونویس‌کنندگان می‌پرداخت.

کتاب‌هایی بسیار به نام او نوشته شد.

هم‌چنین او از کسانی است که کتاب‌های یونانی را برایش ترجمه می‌کردند.

ذکر
دکتر محمد ابراهیم

گروهی بسیار از بزرگان پزشکی، مانند: یوحنا فرزند ماسویه و جبرائیل فرزند بختیشوع و بختیشوع فرزند جبرائیل فرزند بختیشوع و داود فرزند سراپیون و سلمویه فرزند بنان و الیسع و اسراییل فرزند زکریا فرزند طیفوری و حبیش فرزند حسن کتاب‌هایی را برایش ترجمه کردند

مترجمان کتاب‌های پزشکی

۱۰

ذکر
دکتر محمد ابراهیم

کتاب‌نامه

نمایه کتاب و مقاله

مترجمان کتاب‌های پزشکی، کتاب عیون الأنباء في طبقات الأطباء، ابن‌ابی‌اصیبعه، موفق‌الدین ابوالعباس احمد فرزند قاسم فرزند خلیفه فرزند یونس سعدی خزر جی، پژوهش و برگردان محمد ابراهیم ذاکر، چ. انجمن گیاه‌درمانی، انتشارات زعیم، تهران، ۱۳۹۳ خ، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱.

قوی الأطعمة و منافعها و مضارها، ماسر جیس (نک: عیون برگردان ذاکر، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱)

قوی العقاقیر و منافعها و مضارها، ماسر جیس. (نک: عیون برگردان ذاکر، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱)

الألوان، عیسی فرزند ماسر جیس. (نک: عیون برگردان ذاکر، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱)

الروائح و الطعوم، عیسی فرزند ماسر جیس. (نک: عیون برگردان ذاکر، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱)

الأجنة لأبقراط، بقراط حکیم، ترجمه ابن‌شهدی کرخی. (نک: عیون برگردان ذاکر، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱)

اقلیدس، ترجمه حجاج فرزند مطر برای مأمون عباسی (۱۷۵ - ۲۱۸ ق)، ویرایش ثابت فرزند قره حرانی و ابن‌ناعمه،

عبدالمسیح فرزند عبدالله حمصی ناعمی. (نک: عیون برگردان ذاکر، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱)

الکیموسین لجالینوس، جالینوس، ترجمه ثابت ناقل. (نک: عیون برگردان ذاکر، ج ۲، ۴۵۸ - ۴۹۱)